

In order to satisfy the needs of visitors of various ages, different types of educational activities are organised at the Pranas Domšaitis Gallery. In 2021 there was the community-building project "Give me your paw, friend, let's create together" aimed at people of various ages with a mental or psychological disorder. The activities were run by volunteer artists and canine therapists with specially trained dogs. The unified cultural institutions in Klaipėda were the first in Lithuania to begin realising "one-day lessons at the museum". This principle, which combines a lesson with entertainment, is

adhered to both when organising joint lessons with teachers and when creating independent educational activities. One of the best examples has been the educational programme accompanying expositions and exhibitions at the PDG for several decades already, Stories at the Museum. Who lives at the Museum? In this activity, aspects of the life and work of Pranas Domšaitis are presented using story narratives and story-telling elements, analysing individual works. Each story is followed by different creative workshops that help children get to know different art techniques and art fields.

>
Dailės ir literatūros edukacinis projektas „Kas namelyje gyvena?“ Prano Domšaičio galerijoje, parengtas su Klaipėdos Prano Mašioto progimnazijos pradinėjų klasių mokytoja metodininke Vilma Sakalauskiene. Klaipėda, 2015
Fot. Vaidė Gaudiešiūtė, LNDM

Edukaciniai užsiėmimai – pamoka ar pramoga?

Vaidė Gaudiešiūtė

Turbūt daug kas, pradėjęs dirbti muziejaus edukacijos sektoriuje, uždavė sau šį klausimą. Nenuostabu, jei į jį tikslaus atsakymo nerado ir ne vienus metus užsiėmimus rengiantys edukatoriai. Kiek ir kokia informacija turi būti pateikiama apie ekspozicijas, kokia forma ji turi būti pristatyta? Dažniausiai girdime skirtingus atsakymus: vieniems muziejaus kolegoms atrodo, kad edukacijos neturi varginti lankytojų ir yra skirtos tik atsipalaiduoti, gerai praleisti laiką, kiti edukacinį užsiėmimą laiko niekiniu, jei jo metu lankytojas nebuvo apkrautas kuo didesniu „-izmu“, datų ir kitų tarptautiniais žodžiais palydimų sausų faktų rinkiniu. Ko tikisi pats dalyvis iš edukacinių veiklų? Galimybės pailsėti ar

pažinti? Atsipalaiduoti ar tikslingai gilinti žinias? Pramogos ar pamokos? Ne kartą girdėjome, kad lankytojas muziejuje turi jaustis patogiai, išsinešti pačius geriausius įspūdžius, kad dar kartą norėtų sugrįžti. Todėl modifikavę antikos šūkį į „kavos ir žaidimų“, siekiame į muziejus privilioti kuo daugiau žmonių, kurių srantai puošia metinių statistinių ataskaitų lenteles, gundančias aukoti kokybę dėl kiekybės.

Ar tik pramogomis ir žaidimais galima pritraukti lankytojus? Žaidimas žaidimui nelygu. „Lietuvių kalbos žodyne“ žodis „žaisti“ turi ne vieną reikšmę. Viena pagrindinių reikšmių yra „linksmai leisti laiką ką veikiant; turėti pramogą“, antra – „laikantis tam tikrų taisyklių sportuoti,

<
Projekto „Duok leteną, drauge, kursime kartu“ tapybos kūrybinės dirbtuvės Prano Domšaičio galerijoje. Tapytojas Simas Žaltauskas su Klaipėdos Litorinos mokyklos auklėtiniais. Klaipėda, 2021
Fot. Vaidė Gaudiešiūtė, LNDM

>
Klaipėdos Vydūno gimnazijos aštuntokai integruotoje dailės ir istorijos pamokoje Prano Domšaičio galerijoje. Klaipėda, 2020
Fot. Vaidė Gaudiešiūtė, LNDM

rungtyniauti, imtis ir pan.“, t. y. veikti sąmoningai, užsibrėžiant tikslus ir ieškant būdų, kaip juos pasiekti. Didžiausia muziejaus edukacinių užsiėmimų dalyvių dalis yra ikimokyklinukai ir mokiniai. Ko tikisi keliones į muziejus auklėtiniais organizuojantys pedagogai – pramogos ar pamokos? Tiesa turbūt slypi kažkur per vidurį. Vis dažniau skambant minčiai, kad muziejus yra kaip universitetas, kaip žinių šaltinis, girdėti ir reikalavimas, kad edukatoriai turi sudaryti visas sąlygas vykti pamokoms muziejuje. Koks išsilavinimas, kokių dalykų žinios ir gebėjimai reikalingi edukatoriui, kad galėtų įgyvendinti tokį reikalavimą?

Lietuvos kultūros įstaigose jau tapo savaime aišku rengti atskirus edukacinius užsiėmimus skirtingoms amžiaus grupėms. Prano Domšaičio galerijos Edukacijos centras rengia užsiėmimų programas ikimokyklinukams, pradinių, vidurinių ir vyresnių klasių mokiniams. Vis dažniau bendrose diskusijose su švietimo įstaigų atstovais tenka išgirsti pastabų, kad užsiėmimo turinio pateikimas penktokui turi būti kitoks nei šeštokui. Tokie reikalavimai rodo, kad edukatoriui būtini pedagoginės ir psichologinės raidos žinių pagrindai. Ir ne tik mokyklinio amžiaus. Suaugusiųjų poreikiai ir galimybės taip pat skiriasi priklausomai nuo amžiaus skirtumų. Jiems

pažinti taip pat reikalingos specialios žinios. O kur dar užsiėmimų pritaikymas specialiųjų poreikių žmonėms?

Grįžkime prie mokinių. Rengdami užsiėmimų turinį, edukatoriai turi atsižvelgti į mokymo dalykų bendrąsias programas ir nepamiršti, kad kiekvienas pedagogas dirba pagal individualius mokymo planus. Tai kiek reikia užsiėmimų, kad atlieptume švietimo įstaigų reikalavimus? Turime parengti edukacines veiklas, kurios atitiktų skirtingo amžiaus grupių poreikius, leistų tyrinėti eksponatus įvairiais rakursais, būtų pritaikytos atskiriems mokymo (-si) dalykams. Vadinas, norėdami užmegzti konstruktyvų dialogą su švietimo atstovais, turime ir patys gilintis į begalę skirtingų dalykų (pradėdami nuo pedagogikos, baigdami naujausiais fizikos atradimais). Einant šiuo keliu, neišvengiamai tenka bendradarbiauti su kitų sričių specialistais, nes vienas edukatorius nepajėgus aprėpti tokio didelio lauko (bet tai neatleidžia jo nuo pareigos nuolat plėsti ir gilinti žinias, pamirštant net atlyginimo dydį).

Norėdami, kad galerija būtų labiau pasiekiama, 2021 m. Prano Domšaičio galerijoje kartu su skirtingų sričių atstovais įgyvendinome bendruomeniškumą skatinantį projektą „Duok leteną, drauge, kursime drauge“. Projekto

rėmėja – Klaipėdos miesto savivaldybė. Projektas buvo skirtas protinę ir psichinę negalią turintiems įvairaus amžiaus žmonėms. Jiems buvo parengtos devynios kūrybinės dirbtuvės, jose dalyviai galėjo susipažinti ir išbandyti tradicines dailės priemones ir medžiagas. Kūrybines dirbtuves kartu su edukatorėmis rengė ir vedė savanoriai dailininkai bei kaniterapeutės su specialiai apmokytais šunimis. Dailininkai profesionalai, pristatydami savo kūrybinę sritį, supažindino dalyvius su skirtingomis dailės technikomis, o patyrusios kaniterapeutės su šunimis-asistentais edukatorėms, dailininkams ir dalyviams padėjo atrasti emocinį ryšį, konstruktyviai įsitraukti į bendras kūrybines veiklas. Tokios kūrybinės dirbtuvės teikė didelę naudą ne tik dalyviams, bet ir galerijos edukatorėms: jos mokėsi ir iš dailininkų (daug praktinių patarimų ir pamokymų padės rengiant naujas edukacines veiklas), ir iš kaniterapeutėjų (jų patirtis dirbant su specialiujų poreikių žmonėmis neįkainojama). Tai, kad dauguma

dailininkų ir kitais metais sutiko neatlygintinai dalyvauti tokiose veiklose, rodo projekto prasmę. Klaipėdos dailininkai profesionalai dažnai savanoriškais pagrindais įsitraukia į galerijos edukacines veiklas. Paskutinis pavyzdys – dailininkės Laimos Gedvilaitės-Sakalauskienės vesti grafikos (kartono raižinio ir sausosios adatos) mokymai Klaipėdos miesto dailės mokytojų metodinio būrelio narėms. Tikiuosi, greitai galėsime džiaugtis ir kitų meno ar mokslo sričių atstovais, bendradarbiaujančiais su galerijos Edukacijos centru.

Prano Domaičio galerija turi didelę bendradarbiavimo su švietimo įstaigų atstovais patirtį rengti bendrus edukacinius projektus, kurių pagrindinis tikslas – sukurti integruotą mokymo (-si) turinį, leidžiantį organiškai įtraukti kultūros objektus į švietimo veiklas. Entuziastingų mokytojų ir edukatorių dėka, kūrybiškai plėtodami galerijoje eksponuojamų kūrinių siužetus, jų fragmentus mokiniai pavertė į teatro marionetes ar animuotus vaizdus. Ne kartą spalvas ir šviesotamsą mokiniai tyrinėjo su fizikos mokytojais ir t. t. Tokie bendri projektai natūraliai išaugo į integruotas pamokas galerijoje, kai muziejų lankyti tampa ne mokymo (-si) procesą pajavirinančia išvyka, o pamokos dalimi. Susivienijusios Klaipėdos miesto kultūros įstaigos pirmosios Lietuvoje pradėjo įgyvendinti vienos dienos pamokas muziejuje. Tokių veiklų tikslas – konstruktyviai įtraukti ekspozicijas į konkrečios dienos pamokų temas. Pavyzdžiui, rengiant dienos pamokas galerijoje Klaipėdos Vydūno gimnazijos aštuntokams, mokytojams ir edukatoriams pagrindinė užduotis buvo nenutraukiant mokymo (-si) proceso organizuoti pamokas taip, kad visos temos būtų tyrinėjamos per galerijos eksponatus. Tokiu būdu istorijos pamokos metu viduramžių miestus mokiniai nagrinėjo kurdami šešėlių teatrą, per lietuvių kalbos pamokas aiškino sakinio dalis aprašydami paveikslų siužetus, o muzikos pamokoje fiksavo, kokie garsai girdisi konkrečiame paveiksle. „Kūrybinių jungčių“ asociacijos kuriantys praktikai ir Klaipėdos Pajūrio progimnazijos penktokai su muzikos mokytoja pagal konkrečius Prano Domšaičio paveikslus turėjo sukurti muzikinius ritmus. Klaipėdos „Santarvės“ progimnazijos šeštokai per lietuvių kalbos pamoką galerijoje analizavo sudurtinius žodžius, jungdami paveikslų fragmentus į vieną ir kurdami jiems pavadinimus. Ir tai tik keli pavyzdžiai, rodantys, kiek daug atsiveria galimybių

Lietuvių kalbos pamoka
Klaipėdos Vydūno
gimnazijos aštuntokams
Prano Domšaičio galerijoje.
Klaipėda, 2020
Fot. Vaidė Gaudiešiūtė,
LNDM

kurti įdomias ir konstruktyvias pamokas galerijos salėse, bendradarbiaujant su mokytojais.

Dar 2013 m., kartu su Kristina Jokubavičiene išleidusios metodinį leidinį mokytojams „XX-XXI a. Lietuvos dailės edukacinių programų kūrimo metodika moksleiviams: muziejus–mokykla“ (Lietuvos dailės muziejus, Klaipėdos universiteto leidykla, 2013), kvietėme mokytojus, pasinaudojus pateiktomis metodikomis ir informacine medžiaga apie eksponatus, savarankiškai vesti pamokas Prano Domšaičio galerijoje. Matyt, tuo metu Lietuvoje dar tokia idėja buvo per drąsi ir ankstyva, todėl didelio palaikymo nesulaukėme. Džiugu, kad pastaraisiais metais Lietuvos jūrų muziejus nuosekliai bando įdiegti tokį mokymo (-si) modelį. Ar mokytojams naudinga skirti papildomai laiko ir jėgų, ruošiantis savarankiškai vesti pamoką muziejuje? Ilgalaikėse ar nuolatinėse ekspozicijose pasirengti mokymo (-si) planus, kuriais galima pasinaudoti ne kartą, išties pravartu. Dažnai besikeičiančiose ekspozicijose patogiau bendradarbiauti su edukatoriumi, kuris padėtų „įveikinti“ eksponatus. Bet ir dirbdamas kartu su edukatoriumi, mokytojas turi aukoti savo laiką ir papildomai ruoštis vesti pamoką muziejuje. Kaip ir edukatorius. Todėl dažnai jis susimąsto, ar verta įtraukti kultūros įstaigų išteklius į formalaus mokymo (-si) procesą. Dažnai girdžiu, kad „neapsimoka“. Vis dėlto ilgalaikėje perspektyvoje tokio bendradarbiavimo nauda nemenka.

Ne kartą teko dalyvauti dailės pamokose galerijoje, kur mokytojai stebėdavosi, kaip tie patys mokiniai, kuo puikiausiai analizuojantys kūrinių reprodukcijas klasėje, sutrinka pamatę originalus. Kita aplinka, netikėti kūrinių dydžiai, galimybė iš arti pamatyti potėpius, rėžtuko ženklus, apžiūrėti skulptūras iš visų pusių dailės pažinimą padaro intensyvių ir įdomų. Tai labai naudinga ugdant ir bendrąsias mokinių kompetencijas. Mokiniai mokosi kūrybiškai pritaikyti žinias sau nepažįstamoje aplinkoje, atlikdami neįprastas užduotis, ugdomas jų įprotis dalyvauti kultūrinėje veikloje ir t. t.

Dar labai svarbus aspektas (ypač vyresnių klasių mokiniams) – lyginant su klase, ne tokia formali galerijos mokymo (-si) aplinka. Net ir pamokos galerijoje vis vien tiek mokytojams, tiek mokiniams asocijuojasi su pramogos aspektais. Parengti užduočių lapai, atraktyvios veiklos leidžia mokiniams mokytis, kurti labiau atsipalaidavus ir neprisirišus prie mokyklos vertinimo

kriterijų. Dėl šios priežasties pasiekti mokymo (-si) tikslus stengiamės ne tiesiogiai pateikdami informaciją, o įtraukdami dalyvius į žaismingas, atraktyvias veiklas. Žaidimo aspektas labai svarbus vaikams. Žaisdami, improvizuodami, įsijausdami į vienus ar kitus vaidmenis vaikai netiesiogiai susipažįsta su dailės pasauliu, išbando įvairius bendravimo būdus ar net tam tikrus socialinius vaidmenis (emocinio intelekto ugdymas).

Labai svarbu ir paaugliui ar suaugusiajam mokėti įsitraukti į žaidimus. Žaidybinės situacijos skatina nebijoti klysti (žaidime nereikia susitapatinti su savo visuomenine padėtimi), kviečia, pasitelkus vaizduotę, išbandyti įvairias situacijas ir nesusikaustyti ieškant sprendimo būdų. Todėl tikslingai parengtos žaidybinės veiklos gali labai padėti edukatoriui konstruktyviai, įdomiai ir netiesiogiai perteikti norimą informaciją, prisidėti prie dalyvių kūrybinių, kultūrinių, socialinių gebėjimų ugdymo. Šio principo, sujungiančio pamoką su pramoga, laikomės tiek rengdami bendras pamokas su mokytojais, tiek kurdami savarankiškus edukacinius užsiėmimus. Vienas geriausių pavyzdžių – jau kelis dešimtmečius Prano Domšaičio galerijos ekspozicijas ir parodas lydinti edukacinė programa „Pasakos muziejuje. Kas muziejuje gyvena?“. Programą galime drąsiai pavadinti galerijos Edukacijos centro „brendu“. Ji taip „įaugo“ į centro veiklas, kad jau sunku suprasti, kas buvo šios idėjos autorius, kas sukūrė pirmąją pasaką. Galerijos pasakų populiarumas tarp švietimo įstaigų ir šeimų (jas dažnai sekdamas per Muziejų naktis ir kitus renginius) rodo jų aktualumą ir pasirinktos formos tinkamumą.

Kodėl užsiėmimui buvo pasirinktas pasakos formatas? Visų pirma atsižvelgta į užsiėmimų dalyvių amžių ir poreikius. Pasakos, iliustruotos galerijos eksponatais, sekamos ikimokyklinukams ir pradinių klasių mokiniams, t. y. tokio amžiaus vaikams, kuriems pasakos ne tik teikia džiaugsmą, bet yra vienas svarbiausių pažinimo būdų. Specialistų įrodyta, kad pasakų sekimas ar skaitymas yra nepamainomas būdas vaikams pažinti pasaulį, artimiausią aplinką ir savo vidinį pasaulį bei jame vykstančius pokyčius. Naudodamos simbolių kalbą, nukeldamos vaikus į metafizines erdves, pasakos padeda vaikams pažinti tikrovę, kuri ne visada yra šviesi ir lengva, ne tik protu, bet ir širdimi, per emocijas. Pasakos įtraukia vaikus į savo pasaulį, padeda jiems netiesiogiai, bet labai gyvai pažinti ir išgyventi įvairias situacijas ir taip ugdo jų empatiją, moko

užmegzti dialogą, išsakyti ir įsisąmoninti savo jausmus, būsenas. Edukacinėje muziejaus veikloje labai svarbu ir tai, kad pasakos lavina vaikų vaizduotę, padeda jiems atskleisti kūrybinį saviraiškos pradą.

Prano Domšaičio galerijos Edukacinio centro seniausia, mažiausiai transformuota ir vis tiek viena mėgstamiausių muziejaus lankytojų yra pasaka „Kaip asiliukas draugą surado“. Pagrindinis edukatorių tikslas, kuriant šią pasaką, buvo pristatyti ryškiausius P. Domšaičio biografijos ir kūrybos faktus. Dėl pasakos formato ir edukatorių išradingumo šis pristatymas tapo daugiaplane, smagia ir konstruktyvia edukacine veikla. Pačioje pasakoje plėtojamos kelios temos ir iš jų išplaukiančios potėmės, leidžiančios pristatyti P. Domšaičio gyvenimo ir kūrybos faktus ne tiesmukai ir sausai, o per dailininko kūriniuose sutinkamo asiliuko nuotykius. Mažas gyvūnėlis pasakoje gyvena dailininko tėvų sodyboje prie Kuršių marių ir kartą nesulaukęs savo geriausio draugo dailininko atvykstant atostogauti į gimtinę iškeliauja jo ieškoti į tolimąją Afriką. Asiliuko nuotykių ir pavojų kupina kelionė nemoralizuodama primena vaikams, kaip gali būti pavojinga akelai pasitikėti nepažįstamaisiais, kaip svarbu yra nepasiduoti užklupusioms bėdoms ir privaloma įveikti sunkiausias kliūtis, norint pasiekti savo tikslą.

Dailininko P. Domšaičio kūrybos ir biografijos faktų pateikimas pasakos formatu leidžia „nušauti du zuikius vienu šūviu“. Kažin ar sulauktume daug dėmesio, jei norėtume tiesiog pristatyti „garsų pasaulyje dailininką“ (kurio kūryba nėra įtraukta į mokymo (-si) programas). Rengiant šią, kaip ir kitas galerijos pasakas, siekiama šalia ekspozicijos pristatymo temos plėtoti ir kitas temas, kurios integruoja skirtingus mokymo (-si) dalykus (pvz., dailės ir pasaulio pažinimą: Afrikos ir Europos žemynai, šalys dailininko peizažuose ir kt.), aktualina vaikams svarbias draugystės, namų, kelionių ir nuotykių potėmes. Išklaušę pasakos ir kartu apžiūrėję P. Domšaičio kūrinius, kurie „dalyvavo“ pasakoje, vaikai kviečiami kurti savo istorijas. Įsitaisę ekspozicijos salėse šalia dailininko paveikslų, atradę juose savo istorijos veikėją, vaikai piešia pasakas, turinčias pradžią, vidurį ir pabaigą (taip jie mokosi plėtoti savo mintis kurdami nuoseklius pasakojimus). Sukurtas pasakas pasitelkę dokumentų kamerą ir projektorių vaikai gali pasekti ir parodyti draugams dideliame ekrane.

Taip padedame ugdyti gebėjimo reikšti savo mintis, saviraiškos lavinimo kompetencijas. Pats pasakos sekimas taip pat prisideda ir prie vaikų kalbos ugdymo, žodyno plėtimo, moko reikšti mintis ne tik žodine, bet ir vaizdine kalba.

Pasaka „Kaip asiliukas draugą surado“ yra sukurta ir vaizdo formatu, kad vaikai galėtų ją pažiūrėti galerijos informaciniame terminale arba galerijos feisbuko paskyroje. Kartu su kitomis pasakomis nuo 2021 m. istorija apie asiliuką „persikėlė“ ir į virtualią erdvę – pasakos pritaikytos ir įtrauktos į Prano Domšaičio galerijos „Virtualių užsiėmimų edukacinę programą darželinukams ir mokiniams“ bei Kultūros paso platformą.

Edukacinę programą „Pasakos muziejuje. Kas muziejuje gyvena?“ sudaro 4–5 pasakos. Pastaruoju metu vaikai buvo kviečiami į šias pasakas: minėtą „Kaip asiliukas draugą surado“ (skirta P. Domšaičio kūrybos ekspozicijai), „Kaip žuvytė vandenyną perplaukė“ (pristatančią Česlovo Janušo biografiją ir marinistinius peizažus), „Apie geležinį vilką ir Lietuvos kuni-gaikščių žygius“ (Vytauto Kašubos skulptūros ekspozicija), „Kartą senojoje Klaipėdoje“ (pagal parodas „Dionyzo Varkalio kolekcija“, „Nuostabioji žemė. Dailininkai Rytų Prūsijoje“) ir improvizuotą situaciją pasakojimą „Kas slepiasi Kuršių nerijos miškuose?“ (paroda „Nuostabioji žemė. Dailininkai Rytų Prūsijoje“). Kiekvieną pasaką lydi skirtingos kūrybinės dirbtuvės, kurios padeda vaikams susipažinti su įvairiomis dailės technikomis, dailės šakomis.

Pasakos galerijoje retai keičiamos. Taip yra dėl to, kad tos pačios parodos galerijoje eksponuojamos ilgai ir kad parengti užsiėmimą yra sudėtinga. Patrauklios, konstruktyvios, daugiasluoksnės pasakos, gebančios suderinti ir ekspozicijų pažinimą, ir mokomųjų dalykų integraciją, ir bendrųjų kompetencijų lavinimą, sukūrimas, jos nuoseklus papildymas kūrybinėmis veiklomis – nemenkas išbandymas edukatoriui. Nelengva ir užsiėmimą vesti: sklandus, vaizdingas ir skatinantis mokinių smalsumą pasakos sekimas, įtraukiančios kūrybinės veiklos, gebėjimas plėtoti dialogą, priimant, išklaušant vaikų mintis, reikalauja papildomo edukatoriaus pasirengimo ir artistinių gebėjimų. Bet didelė šios programos paklausa, vaikų aktyvumas atperka visus sunkumus ir liudija apie tokio formato užsiėmimų prasmę ir reikalingumą.

